

بنام خداوند جان و خرد

استاد ارجمندی عراحی فضایل آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری

تألیف

دکتر مریم صفرنواز

علی نامحیان

فهرست نویسی فیبا

سرشناسه	:	صفرنواده، مریم، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآوران	:	استانداردهای طراحی فضای آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری / تألیف مریم صفرنواده، علی ناصحیان.
مشخصات نشر	:	تهران، رشد فرهنگ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۴۶۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰۳۸-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
موضوع	:	ساختمان‌های مدارس - طرح و ساختمان
موضوع	:	School buildings -- Design and construction
موضوع	:	ساختمان‌های مدارس - طرح و نقشه
موضوع	:	School buildings -- Design and plans
موضوع	:	ساختمان‌های مدارس - استانداردها
موضوع	:	School buildings -- Standards
شناسه افزوده	:	ناصریان، علی، ۱۳۴۸ -
رده‌بندی کنگره	:	LB ۳۲۲۱/ص۷ الف ۸ ۱۳۹۵
رده‌بندی دیویی	:	۳۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۱۰۱۶۷
نام کتاب:	:	استانداردهای طراحی فضای آموزشی - فرایند یاددهی - یادگیری
مؤلفان:	:	مریم صفرنواده، علی ناصحیان
ناشر:	:	رشد فرهنگ
طراح جلد:	:	مینا صفری
صفحه‌آرایی:	:	انتشارات رشد فرهنگ
لیتوگرافی، چاپ و صحافی:	:	واصف
نوبت چاپ:	:	اول - زمستان ۱۳۹۵
تیراژ:	:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	:	۴۵۰۰۰۰ ریال

انتشارات رشد فرهنگ

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۰۳۸-۱

ISBN: 978-600-8530-38-1

آدرس انتشارات: تهران، خیابان مرتضوی، بعد از تقاطع جیحون، پلاک ۷۰۶

تلفن: ۶۶۸۹۰۹۷۶-۷

Email: Roshdefarhang@yahoo.com

چگونگی طراحی فضاهای آموزشی از جمله عوامل موثر تربیتی در نظام آموزش و پرورش جدید محسوب می گردد، عواملی مانند معلم، دانش آموز، شیوه تدریس، مواد درسی، مدیریت آموزشی، خانواده، فضای فیزیکی، محیط اجتماعی و ... که تاثیر به سزائی در یادگیری و فرایند آموزشی دارد، اغلب مورد توجه پژوهشگران و محققان و برنامه ریزان قرار گرفته و بیشتر مورد نقد و بررسی و کند و کاو واقع شده اند.

دستیابی به قله های دانش و فرهنگ و درخشش هرچه بیشتر کشور در زمینه های علمی ریشه در آموزش و پرورش دارد و تامین فضاهای مناسب آموزشی مناسب و کارا و هماهنگ با نظام آموزش کشور از مهمترین لوازم دستیابی به این امر مهم است. بدیهی است ویژگی های علمی، اکتیویته، رسانه ای، تکنولوژی آموزشی، روش های تدریس، برنامه ریزی درسی و آموزشی و ... واحدهای آموزش از عوامل مهم و تاثیرگذار بر موفقیت نظام آموزشی و پرورشی است، بروز رسانی و بازخری اطلاعات و استانداردهای موجود در زمینه این امور، واحدهای آموزشی را در جهت یادگیری هر چه بهتر مخاطبین امر آموزش کمک می نماید.

در حدود یک دهه که اینجانب توفیق تدریس واحد درسی طراحی فضای آموزشی را در رشته های مختلف علوم تربیتی در دانشکده روانشناسی دانشگاه علامه طباطبائی را داشته ام، و همچنین توفیق شاگردی اساتید برجسته ی این دانشکده را که تجربه ای بسیار زیبا و به یاد ماندنی برای اینجانب است. در این میان، همفکری علمی و همکاری تیمی با دانشجویان این دانشکده در یک دهه آموزش و تدریس مستقیم به فرزندان این سرزمین در این دانشگاه تجربیات علمی بسیار ارزنده ای را در ذهن بنده به یادگار گذاشته است. در این میان دانشجوی بسیار کوشا و خستگی ناپذیر و دارای پشتکار و سخت کوشی که حدود ۲۰ سال تحصیلی، شانه به شانه و همراه و یاور در مسیر گردآوری و تالیف این نوشته درسی یا به عبارتی در نامه که حدود یک دهه در تهیه آن تامل و تفکر به عمل آمده است بنده را یاری نموده است، کسی جز جناب آقای علی ناصحیان نمی باشد، که در واقع به گونه ای بایستی اعتراف نمایم که در تهیه این نوشتار زحمت فوق العاده ای را متحمل شده اند. لذا بر خود واجب می دانم که از ایشان تشکر ویژه داشته باشم، چرا که این کتاب با همت عالی ایشان شکل نهایی به خود گرفت و اینجانب در کنار ایشان به کار راهنمایی و نشان دادن مسیر مشغول بودم تا اینکه به لطف خداوند رحمان و رحیم به مرحله چاپ نزدیک گردید.

امید دارم دانشجویان گروه های مختلف علوم تربیتی در همه مقاطع تحصیلی خصوصا در مقاطع ارشد و دکتری در رشته های آموزش و پرورش در دو گرایش دبستانی و پیش دبستانی، برنامه ریزی درسی و آموزشی و مدیریت آموزشی و..... استفاده بهینه را در مسیر آموزش خویش از این مجموعه برداشت نمایند.

با آرزوی توفیق الهی

دکتر مریم صفرنواده

پاییز ۱۳۹۵

www.ketab.ir

پیشگفتار

نیاز به طراحی فضای آموزشی به معنای کامل آن (محتوایی، اجرایی، عاطفی، فیزیکی، معماری و.....) از ملزومات ضروری فرآیند یاددهی و یادگیری است. این نیاز به ویژه در زمان کنونی که در عصر انفجار اطلاعات، علم و تکنولوژی می باشیم. بیش از هر زمان دیگری احساس می شود، زیرا طراحی فضای آموزشی به شکل صحیح در اجرای موثر و موفق برنامه های آموزشی نقشی اساسی داشته و دارد.

طرح اندیشه ها، نظریه ها، الگوها و روش های جدید از سوی صاحب نظران و متخصصان ایرانی و بین المللی در این خصوص با هدف ارتقای کیفیت نتایج مطلوب آموزشی در فرآیند یاددهی و یادگیری را برآن داشت که مجموعه ای در این خصوص گردآوری نماییم تا خواننده با تمامی ابعاد طراحی فضای آموزشی در یک مجموعه ی چند بعدی از لحاظ طراحی در ابعاد مختلف آن بتواند ارتقاء بخشد.

هدف اصلی از تدوین این درسنامه، آشنا کردن خوانندگان با مجموعه ای از دانش و معرفت در مورد طراحی فضای آموزشی است. تمامی ابعاد متصور بر طراحی فضای آموزشی بوده است. انتظار می رود که با استفاده از آن تا حدودی دانش و بینش لازم را درباره این موضوع بین رشته ای و همزمان چند رشته ای را کسب نمایند و بتوانند با نگرشی جدید نسبت به اهمیت توجه طراحی صحیح و دقیق فضای آموزشی پیدا نمایند.

این کتاب مشتمل بر فصولی است که در هریک از تک، تک، ابعاد موجود در طراحی فضای آموزشی بحث و گفتگو بعمل آمده است.

این مجموعه به نظر می رسد اولین مورد ازتجميع تمامی ابعاد طراحی آموزشی در یک نوشتار باشد، با این وصف امید می رود خوانندگان بتوانند با مطالعه آن به یک تئور کلی و جامع به مسئله طراحی فضای آموزشی دسترسی پیدا نمایند. مخاطبین این نوشتار کلیه دانشجوین علوم تربیتی در کلیه رشته ها و مقاطع می باشند با توجه به این که همگی این دانشجویان با فرآیند یاددهی، یادگیری درگیر هستند مناسب به نظر می رسد که بتوانند بهره لازم را دریافت نمایند. با سپاس فراوان از درگاه خداوند متعال که توفیق انجام این رسالت را مرحمت فرمود

مریم صفرنواده - علی ناصحیان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: طراحی فضای آموزشی

۱۶	شناخت نظام آموزشی.....
۱۹	تاریخ تحولات مدارس در ایران.....
۲۰	دوره ساسانیان (۶۳۷-۲۶۶ میلادی).....
۲۱	دوره سلجوقیان (۱۱۸۸-۱۰۳۰ میلادی).....
۲۲	دوره صفویان (۱۷۲۲-۱۵۰۱ میلادی).....
۲۳	دوره معاصر (از اوایل قرن نوزدهم تا حال حاضر).....
۲۶	طراحی فضای آموزش.....
۲۷	تعریف طراحی فضای آموزشی.....
۳۰	تفاوت طراحی فضای آموزشی با سایر دروس.....
۳۲	قلمرو طراحی فضای آموزشی.....
۳۴	مبانی طراحی آموزشی (ابراهیمی بر فراز آفاق).....
۳۵	مبانی چهارگانه طراحی آموزشی.....
۳۷	فشار برای ایجاد تحول.....
۳۷	فشار انگوی طراحی آموزشی.....
۳۹	فشار ابزارهای طراحی آموزشی.....
۴۱	خودآزمایی.....

فصل دوم: اصول و مبانی طراحی فضای آموزشی

۴۵	مسائل طراحی و ساخت فضای های زیستی از جمله مدرسه.....
۴۶	اصول طراحی فضاهای آموزشی.....
۴۸	فضای باز در مدارس ابتدایی.....
۵۰	فضاهای باز در بخش پیش دبستان.....
۵۲	فضاهای آموزشی از دیدگاه روان شناسی محیط.....
۵۳	توصیه ها.....
۵۶	خودآزمایی.....

فصل سوم: طراحی فضای آموزشی براساس برنامه ریزی چندبعدی

۵۹	انتخاب فضا.....
۵۹	آموزش در برنامه ریزی چند بعدی.....
۶۱	بعد فعالیت های مورد علاقه ی کودک.....
۶۱	بعد مضامین میان رشته ای.....

۶۲		بعد پروژه ها
۶۴		مراکز یادگیری براساس برنامه ریزی چند بعدی
۶۵		خود آزمایی

فصل چهارم: الگوهای طراحی فضای آموزشی

۶۸		روندهای اخیر و آتی در طراحی آموزشی
۶۹		فعالیت ها و دیدگاه های اخیر طراحی آموزشی
۷۳		طراحی آموزشی و تنظیم مراحل آن
۷۴		الگوی طراحی آموزشی «جرالد. ای. کمپ»
۷۶		مراحل طراحی آموزشی
۸۰		نیازسنجی آموزشی در مدرسه
۸۱		چهار مرحله انجام نیازسنجی آموزشی
۸۱		مرحله نخست: تهیه و تحلیل وضعیت موجود و وضعیت مطلوب
۸۲		مرحله دوم: تعیین اولویت
۸۴		مرحله سوم: بررسی علل پدید آمدن نیاز یا مسئله
۸۴		مرحله چهارم: انتخاب راه حل مناسب برای رفع نیاز یا حل مسئله
۸۵		الگوی آشور
۹۲		الگوی ام. ام. اس
۹۵		طراحی آموزشی انگیزشی کلر
۱۰۱		الگوی طراحی آموزشی دانشگاه ایندیانا
۱۰۴		الگوی طراحی آموزشی براساس مدل خلاقیت
۱۰۶		عوامل موثر در طراحی فضای مهدکودک بر خلاقیت
۱۰۹		یادگیری سیار
۱۱۰		تعریف یادگیری سیار
۱۱۱		جایگاه یادگیری سیار
۱۱۲		عناصر یادگیری سیار
۱۱۳		الزامات یادگیری سیار
۱۱۴		فرصت ها و چالش های یادگیری سیار
۱۱۵		چشم اندازهای آینده یادگیری سیار
۱۱۶		رویکرد، های اسکوپ
۱۱۶		مفهوم و تاریخچه
۱۱۸		مدل های اسکوپ
۱۱۹		کشورهای فعال در زمینه ی رویکرد آموزشی، های اسکوپ
۱۱۹		اصول و ویژگی ها

۱۳۱	خود آزمایی
فصل پنجم: مفهوم ارتباط و نظریه های ارتباطات و طراحی آموزشی	
۱۳۴	ارتباط چیست؟
۱۳۷	انواع رسانه های ارتباطی
۱۳۹	انواع ارتباط
۱۳۳	طراحی پیام آموزشی و ارتباط موثر
۱۳۷	ارتباط، سواد و انواع سواد
۱۳۹	سواد رسانه ای
۱۴۱	سواد اطلاعاتی
۱۴۲	سواد اطلاعاتی و فناوری اطلاعات
۱۴۲	استانداردها، شاخص های عملکرد و بازده ها
۱۵۱	خود آزمایی
فصل ششم: رویکرد های یادگیری و طراحی آموزشی	
۱۵۴	سیستم آموزشی
۱۵۵	جنبه های اصلی یک سیستم
۱۵۶	رویکرد سیستمی
۱۶۲	ارتباط طراحی آموزشی و فناوری آموزشی
۱۶۳	طراحی آموزشی رفتار گرایانه
۱۶۷	طراحی آموزشی شناخت گرایانه
۱۶۸	ساخت گرایی
۱۷۱	طراحی آموزشی ساختن گرایانه
۱۷۵	الگوی طراحی آموزشی مبتنی بر نظریه یادگیری زایشی
۱۷۶	نظریه یادگیری زایشی
۱۸۳	خود آزمایی
فصل هفتم: فرآیند ها و عناصر طراحی آموزشی	
۱۸۶	فرآیند طراحی آموزشی
۱۸۸	گروه طراحی آموزشی
۱۹۱	عناصر طراحی آموزشی
۱۹۲	عنصر اول: تحلیل در طراحی آموزشی
۱۹۶	عنصر دوم: هدف های آموزشی
۲۰۰	عنصر سوم: محتوای آموزشی
۲۰۲	عنصر چهارم: طراحی پیام آموزشی
۲۰۵	عنصر پنجم: رسانه ها و مواد آموزشی

۲۰۷	عنصر ششم: راهبردهای آموزشی
۲۱۰	عنصر هفتم: ارزشیابی
۲۱۲	خود آزمایی

فصل هشتم: نظریه ها و الگوهای طراحی آموزشی

۲۱۴	مفهوم الگوی طراحی آموزشی
۲۱۵	انواع الگوهای طراحی آموزشی
۲۱۵	الگوی عمومی طراحی آموزشی
۲۲۱	الگوی طراحی آموزشی دیک و کری
۲۲۳	مدل مور، جون، راس و کمپ
۲۲۴	الگوی طراحی آموزشی گانیه و بریگز
۲۲۵	الگوی طراحی آموزشی رابینسون
۲۳۱	مدل چارلس رای لوث
۲۳۱	مدل روسل واتسون
۲۳۱	مدل مالتن، راسل و هاینیک
۲۳۲	مدل جورج زیمنس
۲۳۵	مدل تلفیقی
۲۴۱	خود آزمایی

فصل نهم: طراحی آموزشی در محیط های الکترونیکی

۲۴۴	فرایند طراحی و مفهوم یادگیری الکترونیکی
۲۴۷	ضرورت به کارگیری فناوری اطلاعات در آموزش
۲۴۷	انواع آموزش های الکترونیکی
۲۴۷	آموزش مبتنی بر رایانه
۲۴۸	آموزش مبتنی بر وب
۲۴۹	مسائل و چالش های پیش روی آموزشی مبتنی بر وب
۲۵۰	ویژگی های محیط یادگیری الکترونیکی
۲۵۱	رویکرد های متداول در طراحی محیط های یادگیری الکترونیکی
۲۵۲	رویکرد مدیر محور
۲۵۵	رویکرد یادگیرنده محور
۲۵۸	اصول طراحی محیط های یادگیری الکترونیکی
۲۶۰	مقایسه ی رویکرد های سنتی و الکترونیکی در آموزش
۲۶۱	یادگیرنده در دو نظام آموزش سنتی و الکترونیکی
۲۶۲	زیر ساخت های مورد نیاز یادگیری الکترونیکی
۲۶۵	مدل سیستمی رهبری کاربردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش

۲۶۵.....	پیشنهادهایی برای توسعه یادگیری الکترونیکی در کشور
۲۷۱.....	اجزای محتوای الکترونیکی (دیجیتالی)
۲۷۳.....	نظریه های یادگیری موثر در طراحی فضاهای آموزش مجازی
۲۷۵.....	الگوی پیشنهادی در تدوین محتوای الکترونیکی
۲۸۰.....	ارزشیابی در یادگیری الکترونیکی
۲۸۳.....	انواع ارزشیابی در یادگیری الکترونیکی
۲۸۸.....	خود آزمایی

فصل دهم: نگرشی نو بر طراحی محیط های یادگیری

۲۹۱.....	ویژگی های کیفی معماری داخلی محیط های یادگیری
۲۹۲.....	معماری داخلی کلاس درس
۲۹۵.....	نور و رنگ در محیط های یادگیری
۲۹۹.....	نقش طبیعت در فضاهای آموزشی
۳۰۰.....	تأثیر عوامل محیطی بر سبب های مختلف رشد کودکان در محیط های آموزشی
۳۰۲.....	استفاده از طبیعت به عنوان ابزار مناسب آموزشی
۳۰۲.....	آموزش همه جانبه
۳۰۳.....	تعاریف آموزش همه جانبه
۳۰۵.....	مبانی فلسفه آموزش همه جانبه
۳۰۷.....	اهداف آموزش همه جانبه
۳۰۸.....	عناصر اساسی در آموزش همه جانبه
۳۱۱.....	خود آزمایی

فصل یازدهم: طراحی فضای فیزیکی و آموزش در محیط آموزشی

۳۱۵.....	ویژگی های مدرسه
۳۱۷.....	مدرسه سازی
۳۱۸.....	شاخصه های طراحی محیط آموزشی
۳۱۹.....	عوامل موثر در کارایی محیط های آموزشی
۳۲۴.....	مدرسه به عنوان جامعه
۳۲۴.....	نمونه های مورد مطالعه در ایران
۳۲۵.....	نمونه های مورد مطالعه در جهان
۳۲۶.....	عوامل موثر بر ارتقای محرمیت در فضای آموزشی
۳۲۸.....	مولفه های روانی
۳۲۹.....	مولفه های کالبدی
۳۳۳.....	تأثیر فضاهای آموزشی بر یادگیری و آموزش
۳۳۵.....	راههای ایجاد پویایی و نشاط در فضای آموزشی مدارس

۳۳۵	تغییر فضاهای آموزشی همپای تحول نظام های آموزشی
۳۳۷	نقش معلم در طراحی فضاهای آموزشی
۳۳۷	۱. از جنبه علمی
۳۳۹	۲. جنبه رفتاری
۳۴۰	۳. جنبه روشی
۳۴۱	۴. جنبه مدیریتی
۳۴۱	مدیریت فضاهای آموزشی
۳۴۲	معیارهای انتخاب مکان آموزشی
۳۴۸	خود آزمایی

محصول دوازدهم: طراحی فضاهای آموزشی برای قلمروهای گرم و مرطوب و سرد

۳۵۰	فضاهای عملکردی، مدارس ابتدایی و دبیرستان
۳۵۰	فضاهای مسقف
۳۵۶	فضاهای باز
۳۵۷	اصول و ضوابط عمومی و احاطه مدارس ابتدایی و دبیرستان
۳۶۱	تنظیم شرایط محیطی فضای آموزشی
۳۶۲	ویژگی های کالبدی فضاهای مدرسه
۳۶۹	خود آزمایی

فصل سیزدهم: فضاهای آموزشی امروزی و قابلیت انعطاف پذیری

۳۷۲	وضعیت فضاهای آموزشی در کشورهای پیشرفته
۳۸۶	بررسی اجزای فضای آموزشی براساس گونه های انعطاف پذیر
۳۸۶	بررسی سیستم های آموزشی در سه بعد فرهنگی، تجهیزات و آموزش
۳۸۹	استانداردهای راه های ارتباطی مدارس
۳۸۹	فضاهای آموزشی و انعطاف پذیری
۳۹۰	فرم مناسب برای مبلمان فضاهای آموزشی
۳۹۲	فضاهای خدماتی و انعطاف پذیری
۳۹۳	فضاهای باز و انعطاف پذیری
۳۹۵	فضاهای اداری و انعطاف پذیری
۳۹۵	فضاهای پرورشی و انعطاف پذیری
۳۹۷	فضای هال عمومی و انعطاف پذیری
۳۹۷	الگوی منعطف
۳۹۸	طبیعت و ارائه ی ضوابط طراحی فضاهای آموزشی انعطاف پذیر
۴۰۳	خود آزمایی

فصل چهاردهم: طراحی فضای آموزشی در یک نگاه

۴۰۶	 مراحل و گام های مشترک طراحی فضای آموزشی
۴۰۷	 گام اول: تحلیل نیازهای دانش آموزان در زمینه موضوع مورد نظر (سنجش نیازها یا نیازسنجی)
۴۰۸	 گام دوم: تعیین اهداف آموزشی «دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز»
۴۱۰	 عناصر اصلی و اهداف آموزشی
۴۱۰	 انواع هدف ها
۴۱۰	 ۱. هدف های غایی (آرمانی)
۴۱۱	 ۲. هدف های کلی آموزش و پرورش
۴۱۱	 ۳. هدف های درسی (هدف های رفتاری)
۴۱۲	 گام سوم: تحلیل تألیف و انتخاب محتوای مناسب
۴۱۵	 گام چهارم: تعیین راهبردهای یاددهی و یادگیری
۴۱۶	 انواع یادگیری
۴۱۶	 روش های تدریس و راهبردهای تدریس
۴۱۸	 راهبردهای یاددهی و یادگیری
۴۲۰	 گام پنجم: تعیین رسانه آموزشی (ابزار و وسایل آموزشی)
۴۲۱	 انواع وسایل و ابزار آموزشی
۴۲۲	 معیار انتخاب و تعیین رسانه آموزشی
۴۲۲	 گام ششم: تعیین سوالات ارزشیابی
۴۲۲	 اهداف آزمون و ارزشیابی آموزشی
۴۲۳	 انواع ارزشیابی
۴۲۴	 گام هفتم: مدیریت کلاس (کلاس داری)
۴۲۴	 اهداف مدیریت کلاس عبارتند از
۴۲۵	 ابعاد مدیریت کلاس
۴۲۶	 گام هشتم: ارزشیابی طرح تدوین شده
۴۲۸	 خود آزمایی

فصل پانزدهم: چالش های آموزشی قرن بیست و یکم

۴۳۰	 یادگیری برای نظم نوین جهانی
۴۳۶	 آموزش برای مرحله ی بعدی تکامل
۴۳۷	 آموزش در نظام استکباری غرب
۴۴۳	 تحولات آموزش در سال ۲۰۲۵
۴۴۷	 مدارس آینده چگونه خواهد بود
۴۵۳	 خود آزمایی

فهرست منابع

۴۵۵.....	الف) منابع فارسی
۴۵۹.....	ب) منابع انگلیسی
۴۶۱.....	واژه نامه

www.ketab.ir